

בחברה ההיסטורית הישראלית

Reviewed work(s):

Source: *Zion* / ציון, Vol. תשי"ח, חוברת ג-ד, (כ"ג), pp. 212-216

Published by: [Historical Society of Israel](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70060008>

Accessed: 17/11/2011 09:36

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion* /.

<http://www.jstor.org>

בחברה ההיסטורית הישראלית

עיון ולימוד

הכנס החמישי

בתוה"מ פסח נערך מטעם חברתנו, בקרית האוניברסיטה, הכנס החמישי לעיון בהיסטוריה. הכנס הוקדש הפעם לנושא: קרקע והתיישבות בתולדות ישראל ובתולדות העמים. נשמעו מפיו מומחים למקצועותיהם שתיים עשרה הרצאות על בעיות אגוריות והתיישבותיות שונות מימי קדם ועד ימינו, בהתאם לתכנית שנקבעה מראש ושנתפרסמה בחוברת הקודמת של "ציון".

פרופ' היילפרין, שפתח את הכנס העלה, בין שאר דבריו, את זכרם של חברים חוקרים דגולים שהלכו לעולמם במשך השנה: פרופ' אביגדור צ'ריקובר, פרופ' ר. קנבר ופרופ' י. קלוזנר. יו"ר הועדה המארגנת, פרופ' א. פוקס נעל את הכנס בדברי סיכום ובדברי תודה למוסדות שסייעו בארגונו.

הרצאות

בחוג לעיון התקיימו במשך זמן הקיץ הרצאות הבאות:
ד"ר ח. ה. בן-ששון: דור גולי ספרד.
פרופ' יצחק בער: דיאלקטיקה ומיסטיקה ביסודה של ההלכה.

במשך זמן הקיץ התקיימו ההרצאות הפומביות הבאות:
ד"ר י. אריאלי: לינקולן — מיתוס ומציאות.
ד"ר ד. שערי: רעיון "החינוך הלאומי" במחשבה הצרפתית של המאה הי"ח.

פרסומים

חברינו, שחסרים להם חוברות וכרכים של "ציון" מן השנים הקודמות, יכולים עתה למלא את החסר בהתאם לרשימה הבאה:

שנה א' חוב' א	1.250 ל"י	שנה ו' חוב' א—ב	2.500 ל"י
" ב	" 1.250	" ג	" 1.250
" ג	" 1.250	" ד	" 1.250
" ד	" 1.250	שנה ז' " א	" 1.250
שנה ב' " ב	" 1.250	" ג	" 1.250
" ג—ד	" 2.500	" ג—ד	" 2.500
שנה ג' " א	" 1.250	שנה ח' " א	" 1.250
" ב	" 1.250	" ב	" 1.250
" ג	" 1.250	" ג	" 1.250
" ד	" 1.250	" ד	" 1.250
שנה ד' " א	" 1.250	שנה ט' " א	" 1.250
" ב	" 1.250	" ב—ג	" 2.500
" ג	" 1.250	" ד	" 1.250
" ד	" 1.250	שנה י' " א—ב	" 2.500
שנה ה' " א	" 1.250	" ג—ד	" 2.500
" ב	" 1.250	שנה י"א " א—ג	" 3.750
" ג—ד	" 2.500	" ד	" 1.250
		שנה י"ב " א—ב	" 2.500

מספר הטפסים הוא מצומצם וכל הקודם זכה.

הקובץ ליובלו השבעים של פרופ' יצחק בער נמסר לדפוס ויופיע בשנת תש"ך. לחברינו תינתן האפשרות לרכוש את הקובץ בהנחה ניכרת.

ד מ י ח ב ר

חברינו מתבקשים בכל לשון של בקשה לפרוע את חובותיהם בכל ההקדם ולהודרו בתשלום דמי החבר לשנת תש"ך. ע"פ הסעיף 16 (ד) לפקודת מס ההכנסה 1947 יינתן עבור התשלומים לחברה זיכוי ממס ההכנסה.

ה א ר כ י ו נ ה כ ל ל י ל ת ו ל ד ו ת י ש ר א ל

שנת תשי"ט עמדה בסימן של פעולות ענפות ומתוכננות, שהביאו עמהן הישגים ניכרים, הן בתוספת חומר מקורי והן בסקר וצילום. נוסף על שליחותו של מר מ. קטן לצרפת, עליה נמסר כבר בחוברת הקודמת, נסתיימה עתה גם שליחותו של מר ד. קארפי באיטליה, וכן חזר מנהל הארכיון, מר ד. י. כהן, משליחותו לגרמניה, לשם סיום המו"מ על עתידו של ארכיון קהילת המבורג.

א ו ס ט ר י ה

בדרך שובו מגרמניה ביקר מר כהן בווינה ודן שם עם מנהלי הארכיון הממשלתי ועובדיו על המשך הסקר והרישום של תיקים ותעודות תולדות היהודים באוסטריה, גרמניה, גליציה, בוהמיה ומורביה שבאותו ארכיון מרכזי. במסגרת פעולה זו נתקבלו בחדשים האחרונים כמה וכמה רשימות נוספות. כמו כן הגיעו צילומי תעודות מארכיונים שונים באוסטריה, שהוזמנו בשעתם ע"י ד"ר פ. דיאמנט בעת ביקורו שם.

א י ט ל י ה

מר ד. קארפי סיים את סידורו וקיטלוגו של ארכיון קהילת רומא והשלים בזה עבודתם של פרופ. ר. בקי וד"ר א. מילנו בשנות העשרים. תוך כדי עבודה זו, שנעשתה בחסותו האדיבה של הרב הראשי ד"ר א. טואף, צולמו במיקרופילם, בשביל הארכיון הכללי, החטיבות העיקריות (כ-60000 צילומים). כמו כן נמסרו לארכיון דפוסים שונים (כפולים), הכוללים תקנות, הוראות ופסקי דין מן המאה ה"ט ואילך.

בפירונצואולה ד'ארדה צולמו שלשה פנקסים מן המאה ה"ט, הכוללים רשימות של בני קהילות פירונצואולה וקורטימג'ורה. תודת הארכיון נתונה לבעל הפנקסים, מר ליאונרדו פואה, שדאג לביצוע הצילום. כמו כן צולם אחד מפנקסי הועד הקטן של קהילת וירונה (1637—1653), הנמצא בידי הרב נ. פאוונצ'לו ברומא.

המכון לכתבי היד העבריים ע"י משרד החינוך והתרבות הפקיד בארכיון שלשה פנקסים מאיטליה: פנקס "קברי בני ישראל בבית החיים ברג'יו" 1777—1823; פנקס לסימון נדבות בשבת ויו"ט (ללא ציון מקום) ורישום הוצאות לצדקה מ-1673 (מודינה?). בפנקס נזכרו פדיון שבויים, צדקה לעניים, מוהר בתולות, עזרה לחולים, צידה לדרך וכד'.

בשיחות שנתקיימו עם הנהלת איגוד הקהילות באיטליה נקבעו הקווים להמשך שיתוף פעולה לשם שמירתם וסידורם של ארכיוני הקהילות במדינה זו.

א ר צ ו ת ה ב ר י ת

פרופ' י. היילפרין הפקיד בארכיון מיקרופילמים מספרי פרוטוקולים של סניפי ה"ארבייטער-רינג" בניו יורק מהשנים 1918, 1924—1943.

ג ר מ נ י ה

בימים אלה הגיע ארכיון קהילת קניגסברג. על המו"מ להעברתו כבר נמסר ב"ציון" כ"ב, (תשי"ז), עמ' 245. ארכיון זה נמצא אחרי המלחמה בגרמניה המערבית ושלטונות מדינתת נידרואכסן, שבידיה הופקד, דתיחסו באהדה לתביעתנו שיוצגו במו"מ ע"י גנז המדינה, ד"ר א. ביין. הארכיון מכיל 555 תיקים מהשנים 1769—1929 והוא חשוב ביותר לחקר יחסי הגומלין בין יהודי אירופה המזרחית והמערבית.

בחדשי הקיץ שהה בהמבורג מנהל הארכיון הכללי, מר ד. י. כהן, לשם סיום המו"מ על עתידם של ארכיוני קהילות אלטונה, המבורג, וואנדסבק והארבורג המוחזקים בארכיון הממשלתי מימי היטלר. הנוטריון הנס הרץ היה פעיל מאד באותו זמן להציל את ארכיוני הקהילות מהשמדה. מו"מ זה התנהל לסירוגין במשך עשר שנים כמעט ע"י הגנז ד"ר ביין ומר כהן (ראה "ציון" כ"ב, עמ' 245). שלב חשוב במאבק זה היה חתימת ההסכם עם קהילת המבורג בשנת 1955, בו הביעה את רצונה להעביר את ארכיונה לירושלים, אם השלטונות יחזירוהו לרשותה. אחרי דיונים ממושכים נחתם לבסוף באוגוסט ש. ז. הסכם עם ממשלת מדינת המבורג.

בהשגת ההסכם נטלו חלק נכבד ד"ר פ. א. שנער, ראש משלחת ישראל בקלן, וד"ר מ. רונטל, נציג הסוכנות היהודית בגרמניה, וכן הגישו עזרתם מר משה שרת, ד"ר ה. ג. ואן-דאם, המזכיר הכללי של מועצת יהודי גרמניה, וידידים גרמניים רבים. עם חתימת ההסכם יבטל הג'ואיש טראסט קורפורצ'ן את תביעתו המשפטית נגד מדינת המבורג. בכך הגיע לסופו המאבק על העברת ארכיוני הקהילות החרבות מגרמניה המערבית לירושלים.

לפי ההסכם יועבר לארכיון הכללי במקור: רוב החומר בעברית וביידיש (מ' 1641 ואילך), כל פנקסי פסקי הדין של בית הדין היהודי באלטונה (1778—1864), תיקי הרבנות של אלטונה ושלזוויג-הולשטיין (1865—1936), חלק מתיקי ועד הקהילה באלטונה (1873—1936), תיקי החנוך ובתי הספר (כולל הארכיון השלם של בית הספר תלמוד תורה בהמבורג 1822—1942), הפולחן ובתי הכנסת וההתכתבות הבינ-קהילתית בשתי הקהילות, התיקים על המאבק לאמנציפציה והפרוטוקולים עם ההתכתבות של מועצת הקהילה בהמבורג (1868—1938) וכן ארכיוני ואנדסבק והארבורג בשלמותם. כל צד המתחייב להמציא לצד השני צילומים מן החומר שיגיע אליו במקורו. כמו כן הוסכם על שיתוף פעולה הדוק בין הארכיון הכללי והארכיון הממשלתי בהמבורג לשם עבוד החומר וניצולו.

המכון לכתבי היד העבריים הואיל להפקיד בארכיון אוסף יקר של תעודות מקוריות והעתקים לתולדות משפחת גינצבורג וקהילות שואבן במאות ה"ט—ה"ט, שנאספו ע"י מר לואי לאם, מו"ל בברלין, עד מותו במחנה ריכוז. האוסף מכיל פקודות השלטונות, מכתבים, תקנות הקהילות בחבל בורגאו, צוואות ופסקי דין וכן פנקס קהילת פפירזה (Pfersee) מהשנים תק"ג—תק"ט. נוסף על כך — העתקים מתוך פנקסים וספרי הזכרת נשמות של קהילות בוטנווין ובינזוואנגן ומארכיונים ממשלתיים ועירוניים שונים בבאאוריה.

מספרית רונטאל באמסטרדם נתקבל מיקרופילם מספר הזכרת הנשמות של קהילת ביהל (Bühl) במדינת באדן. כמו כן הגיעו מיקרופילמים מן הארכיונים הממשלתיים בשלזוויג ובנינברג ומהארכיון העירוני במיינץ (תרגום גרמני מהתקנות שנעשו בועד אשפנבורג בשנים 1770 ו' 1781).

ד"ר שלום וולף (ירושלים) הואיל למסור לארכיון כ"י של חיבורו על תולדות הקהילה התרדית "עדת ישורון" בקלן. — מר הרמן שוואב (לונדון) מסר, באמצעות הרב צבי בנימין איערבך (תל-אביב) שלשה כתבי יד על תולדות קהילת הלברשטט ומשפחת הירש.

דניה

מר יהודה מרגולינסקי המשיך בסקר התיקים לתולדות היהודים בשלזוויג-הולשטיין, שבארכיון הממלכתי בקופנהגן, ושלח רשימה גדולה נוספת של חומר יהודי. לאחר גמר המו"מ על העברת הארכיונים של קהילות אלטונה והמבורג לירושלים נודעת חשיבות משנה לסקר זה, שכן היו לקהילות אלה יחסים הדוקים עם השלטונות בקופנהגן.

הולאנד

נרכש אוסף גדול של תעודות, מכתבים, שטרות ותקנות וכן כרוזים ופקודות ממשלתיות, הנוגעים לתולדות יהודי הולנד במאות ה"ח—ה"ז. — המכון לכתבי היד העבריים אף הוא הפקיד בארכיון אוסף של

139 דפוסים, מקצתם נדירים, הכוללים תקנות, דו"חות, תכניות לתפילות הודיה וכדו' ממספר רב של קהילות בהולאנד במאה הי"ט והכ'.

יוגוסלביה

מר יקיר אבן-טוב (חיפה), מפעילי ועדת התרבות של איגוד עולי יוגוסלביה, נטל על עצמו לברר, בעת ביקורו ביוגוסלאביה את האפשרויות לסקר בארכיונים הכלליים שבמדינה זו. אף נוצר קשר עם איגוד הקהילות לצורך זה.

יוון

בית לוחמי הגיטאות ע"ש יצחק קצנלסון הואיל למסור לארכיון הכללי שרידי ארכיוניהן של שתי קהילות קטנות במקדוניה היוונת — קומוטיני וקסאנטי, — שנאספו לפני מספר שנים ע"י גב' מרים נוביץ'. החומר מכיל תקנות, וחליפת מכתבים של קהילת קומוטיני עם קהילות אחרות בשנים 1926—1940, תיקי ההתכתבות של קהילת קסאנטי בשנים 1923—1939, וספרי פרוטוקולים של מוסדות שונים בשתי הקהילות. רוב המסמכים כתובים בלאדינו — קצתם בכתב עברי וקצתם בכתב לאטיני — ומיעוטם ביוונית.

צ'כוסלובקיה

מעוזבון הרב פרופ' פ. טיברגר המנוח נתקבלו כתבי יד של מאמרים לתולדות היהודים בצ'כוסלובקיה.

צרפת

משפחת סטאל בנאנסי שלחה לנו תעודת-היסוד של בית הכנסת בשאטוסאלין מ-1845.

שווייץ

בדרך-שובו מגרמניה נפגש מר כהן עם יו"ר איגוד הקהילות בשווייץ ד"ר ג. ברונשוויג, והובטח לו שיתוף פעולה מצד האיגוד לשם ריכוזם ושימורם של ארכיוני הקהילות, וכן לצילומן של החטיבות העיקריות, לצרכי המחקר בירושלים ולמען בטיחותן של החומר.

אוסף תקנות ודו"חות של קהילות ואירגונים

לאוסף חשוב זה, שבדיכונו הוחל לפני שנים מספר ואשר הגיע כבר לממדים ניכרים, נוסף בזמן האחרון מספר רב של תקנות, דו"חות, דרשות ותכניות לחנוכת בתי כנסת ובנינים ציבוריים אחרים, שנתקבל מ"אוצרות הגולה" של בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי. החומר הוא מאוסטריה, איטליה, בואמיה, גרמניה, הולאנד, מוראביה וצרפת.

אוסף קטעי עתונות

בית לוחמי הגיטאות ע"ש יצחק קצנלסון השאיל לארכיון, לשם צילום, 41 כרכים של קטעי עתונות אירופית משנת 1933. כרכים אלה הם חלק של אוסף יהושע פודרו, שמרביתו נמסרה לארכיון הכללי ע"י האספן עצמו. הצילומים ישלימו את האוסף הנ"ל. — בארכיון שמורים כמה וכמה אספים של קטעי עתונות מסוף המאה הי"ט ומן המאה העשרים.

כמו כן קיבל הארכיון תעודות שונות מהארכיון הצינוני המרכזי, מגב' א. בריל (ירושלים), ממר ל. רזונצווייג (נירהאון, ארה"ב), ממר נ. בעהם (ליווארדן, הולנד) וממר ינוי דאן (נתניה).

השתלמות עובדים

מר ד. קארפי סיים שנת השתלמות באיטליה בביה"ס לפליאוגרפיה, דיפלומטיקה וארכיונאות שליד ארכיון הממשלה ברומא. כמו כן ניתנה לו האפשרות לרכוש ידיעות בסיסיות בשימורם של כתב יד, במחלקה לדיזאינפקציה של המכון לפתולוגיה של הספר. הנהלת הארכיון הכללי מכירה טובה לד"ר לודוליני, מנהל ביה"ס לארכיונאות; לפרופ' מוצ'ילי, מנהל המכון; ולד"ר גאלו, מנהל המחלקה לדיזאינפקציה על עזרתם האדיבה.

The collection of statutes and reports of communities and organisations

This important collection, which was commenced several years ago, has already reached considerable proportions. A large number of statutes, reports, sermons and programmes of opening ceremonies of synagogues and other public buildings were recently added from the "Ozroth Hagola" of the Jewish National and University Library, originating from Austria, Bohemia, France, Germany, Holland, Italy and Moravia.

The collection of press cuttings

The "Ghetto Fighters' House" (Yitzhak Katzenelson Institute) at the Kibbutz "Lohamei Hagettaoth", lent the Archives 41 volumes of European press cuttings of the year 1933 to be microfilmed. These volumes form part of the collection of Joshua Podro, most of which has been donated to the General Archives by the collector himself. The microfilms will now complement this collection. The Archives contain several other collections of press cuttings of the end of the 19th and of the 20th century.

Various documents were further received from the Central Zionist Archives, from Mrs. A. Bruell (Jerusalem), Mr. Leo Rosenzweig (New Haven, Conn.), Mr. H. Beem (Leeuwarden, Holland) and Mr. Jenö Dann (Nathanya).

Training of staff

Mr. D. Carpi has completed a year's study in Italy at the Scuola di Paleografia, Diplomatica e Archivistica of the Archivio di Stato in Rome. He was also given an opportunity to acquire basic knowledge in the preservation of manuscripts at the Disinfection Department of the Istituto di Patologia del Libro. The Directorate of the General Archives are deeply grateful to Dr. Lodolini, the Director of the Archivists School, to Prof. Muzzioli, the Director of the Institute, and to Dr. Gallo, the Director of the Disinfection Department, for their kind help and assistance.

Visitors

The Institute is receiving a constantly increasing number of visitors. Among its distinguished visitors this summer may be mentioned: Mr. Max Dessauer (Frankfurt/Main), Mr. and Mrs. Leo Fischer (Copenhagen), Prof. N. Glatzer (New-York), Mr. Kathriel Katz, Secretary of the Government, Mr. Gerhard F. Kramer, Representative of the State of Hamburg in Bonn, Prof. Hugo Mandelbaum (Detroit), Prof. B. Mazar, President of the Hebrew University of Jerusalem, Mr. Mauric Moch (Paris), Dr. Chanoch Reinhold, Prof. N. Rottenstreich, Mr. M. Rowe (Haifa), Mrs. Bracha Schoolman (New York), Mr. S. Shazar, Chairman of the Jewish Agency, Prof. A. E. and Mrs. Simon, Rabbi Dr. David and Mrs. de Sola Pool (New York), Mr. and Mrs. Mark Uveeler (New York).

ביקורים

מספר המבקרים בארכיון הולך וגדל. במשך הקיץ ביקרו בין השאר פרופ' נ. גלאצר (ניו-יורק), מר מכס דסאואר (פרנקפורט/מין), פרופ' ריכרד וואלצר (אוכספורד), מר מרק יובילר ורעייתו (ניו-יורק), מר כתרילאל כ"ץ, מזכיר הממשלה, מר מוריס מוק (פריס), פרופ' ב. מזר, נשיא האוניברסיטה העברית, פרופ' הוגו מנדלבוים (דטרויט), הרב ד"ר דוד דה סולה פול ורעייתו (ניו-יורק), פרופ' ע. א. סימון ורעייתו, גב' ברכה ס. סקולמן (ניו-יורק), מר ליאו פישר ורעייתו (קופנהגן), מר גרהרד קראמר, (נציג מדינת המבורג בבון), פרופ' נ. רוטנשטרייך, ד"ר חנוך ריינהולד, מר מ. ראז (חיפה), מר ש. ז. שזר, יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית, ד"ר יהודה שפירא (ניו-יורק).